

Володимир ТУХЛЯН

Свята Едита Штайн була однією з найвидатніших і яскравих особистостей ХХ століття. Спостерігаючи за людьми, які моляться без віри і надії в існування Живого Бога, вона починає сумніватися в Його існуванні, а відтак стає атеїсткою. Однак безнастанний пошук правди благодаттю Божою вивів її з глибокого атеїзму і спрямував до вершин святості. Вона загинула мученицькою смертю в концтаборі Освенцім, а Святіший Отець папа Іван Павло II у 1998 проголосив її святою і покровителькою Європи.

Ставлення до себе

Едита Штайн народилася у Вроцлаві 12 жовтня 1891 року в заможній єврейській родині і була одинадцятю, наймолодшою, дочкою. Четверо дітей після народження відразу померли. Коли дівчинці було 1,5 року, несподівано помер її батько Зігфрід. Після його смерті мати Августа не падає духом, а продовжує провадити фірму чоловіка. Завдяки її працьовитості фірма процвітала. Мати була винятковою особистістю, і час показав, що наймолодша дочка успадкувала материнські риси. В українському народі це добре підкреслює приказка: «яка мати, така й дочка». Едита за характером була жвава і наполеглива, ніколи не погоджувалася на посередність, а в своєму житті бажала і прагнула до великого і для цього, за прикладом матері, вчилася панувати над собою.

Після закінчення початкової школи у Вроцлаві вона вирішує не продовжувати своє навчання і переїжджає в Гамбург до своєї старшої сестри Ельзи. Її сестра та чоловік Макс були переконаними атеїстами. Такі погляди на віру перейняла також п'ятнадцятирічна Едита. Вона припинила щоденно молитися і відмовилася вірити в існування Живого Бога. Особливо її вразила смерть двох її дядьків, які покінчили життя самогубством. Під час похорону вона помітила, що люди молилися без віри, з якоюсь такою байдужістю. Через такі події вона потрапляє в глибини безвір'я. Та через якийсь

час подібні події підштовхнуть її повірити в існування Живого Бога.

Ставлення до інших

В 1911 році вона вступила до Вроцлавського університету, а через два роки перевелася в Геттінген, щоб вчитися у знаменитого філософа Едмунда Гуссерля, засновника школи феноменології. До того часу пануючою була ідеалістична філософія Емануїла Канта, яка зводила будь-який досвід та Божу природу до суб'єктивних понять. Однак Гуссерль, навпаки, підкреслював можливість пізнання об'єктивної реальності, в тому числі й надприродну. Таким чином Господь Своїм творчим задумом звів двох людей однієї національності, щоб через якийсь час молода Едита Штайн раціональним шляхом збагнула існування Бога, а відтак це містичне Об'явлення могла раціонально описати іншим. В 1915 році, в розпал Першої світової війни, Едита залишає навчання в університеті, щоб працювати в польовому шпиталі Моравії як санітарка Червоного Хреста. Там вона з великою відданістю, будучи ще атеїсткою, з великою любов'ю і співстражданням опікувалася пораненими солдатами і хворими на інфекційні зараження. Після цього, у серпні 1916 року, вона повертається в університет, складає докторський іспит з найвищим ступенем *summa cum laude*. Це було неабияке досягнення для жінки, оскільки в ті часи жінок не сприймали в наукових колах. Талановиту дівчину належно оцінив професор Гуссерль довіривши їй місце асистентки.

Ставлення до Бога

Як колись Едита, спостерігаючи за байдужими молільниками, утверджувалася в атеїзмі, так і тепер, спостерігаючи за віруючими людьми, щораз більше наближається до християнства. В 1917 році на війні загинув її друг – Адольф Райнах, співпрацівник Гуссерля, який був для Едити провідником у пошуках істини. Його жінка Анна попросила Едиту привести в порядок рукописи свого покійного чоловіка. Вона прийшла і бажала потішити нещасну жінку думаючи, що вона перебуває у великій депресії, але помітила, що Анна, не дивлячись на біль втрати, зберігала стійкий дух і взагалі не потребувала, щоб хтось її утішав. Едита потім про це написала: «Це була моя перша зустріч з Хрестом і Божою силою, яку Він уділяє тим, хто його несе. Я побачила вперше в житті Церкву в її перемозі над жалом смерті. Цієї миті зламалася моя невіра і з'явився Христос у таємниці Хреста». Приклад глибокої віри і надії у Воскресіння Анни Райнах став для Едити чітким дороговказом до християнства і змінив упередження, яке було зароджене в юності під час похорону її дядьків. Проте вона не одразу прийняла остаточне рішення охреститися. Потрібно було ще трохи часу, щоб дозріти до цього. Тільки через п'ять років вона смиренно признається, що бути чи не бути християнином – це не забаганка і рішення

тільки людини, а дія благодаті Божої. «Ніколи, – пише вона, – людина не зможе отримати за допомогою свої власних сил, навіть скріплена ласкою, відчуття Божественної присутності й усвідомлення Його як живої реальності».

Після публікації кількох своїх книжок та численних виступів на філософських зібраннях Едита Штайн стала однією з найвидатніших постатей європейської філософії. Пошук істини привів її до остаточного рішення стати християнкою. Це сталося тоді, коли вона гостювала у своєї подруги-протестантки Ядвіги Конрад-Мартіус та її чоловіка, з котрим підтримувала дружбу ще з університетських часів. Коли вона залишилася сама, щоб не марнувати час взяла з полиці незнайому книгу. Через багато років Едита згадувала: «Простягла руку по яку-небудь книжку, аби щось взяти. Книжка називалася «Життя святої Терези з Авілю, написане нею самою». Почала читати. Вона мене захопила! Я її читала на одному диханні, до кінця. Закривши книжку, сказала собі: це – Правда». Її багаторічний пошук істини завершився рішенням прийняти хрещення у Католицькій Церкві. Приймаючи хрещення, вона взяла собі ім'я Тереза-Ядвіга на пам'ять про святу Терезу Авільську та свою подругу Ядвігу, в домі якої пізнала правду.

Після хрещення, палаючи любов'ю до Христа, вона хотіла неначе всьому світу розказати про свій скарб. У листі до колеги, який шукав Бога, вона напише: «Що ж порадити: стати дитиною, а життя – разом з усіма шуканнями і всім філософствуванням – скласти в руки Отця». Далі вона зробить усе можливе для реформування тогочасної освіти. Починає перекладати німецькою мовою книги св. Томи Аквінського і кардинала Джона Генрі Ньюмена, читає лекції в різних європейських університетах, пише власні книжки... Звідки вона бере сили? – Як вона згодом напише: «Не застосовую ніяких додаткових засобів для продовження часу праці. Працюю, скільки можу. Справність виразно зростає разом із числом необхідних справ. [...] Потрібно вважати себе зняряддям, а сили, завдяки яким працюємо, – чимось, чим не ми розпоряджаємося, але Бог, який є у нас».

У цей період вона дуже охоче молилася і працювала, однак у 1933 році до влади приходить Гітлер і накликає на євреїв великі переслідування. В жовтні того ж року вона вступила в орден босих кармеліток у Кельні і прийняла ім'я сестри Терези Бенедикти від Хреста. У квітні 1933 року під час богослужіння на честь Страстей Господніх вона згадує: «Я тоді розмовляла із Спасителем і сказала Йому: знаю, що Його хрест буде тепер покладено на єврейський народ. Багато хто Його не розуміє, але [...] я мала внутрішню певність, що моя молитва буде вислухана. В чому має полягати ця ноша хреста, цього ще не розуміла». В 1942 році Едиту і її сестру Розалію арештовують, а через тиждень переводять в Освенцім, де вона помирає в газовій камері.

Приклад св. Едити Штайн заохочує нас безкомпромісно йти дорогою віри. Долати сумніви, аналізувати, бажати святості і навіть померти за Христа. Нині на місці мученицької смерті Едити Штайн встановлено металеву таблицю, на якій можна

прочитати цитату з її творів: «Любов буде нашим вічним життям, і вже тут ми мусимо наблизитися до неї так, як це лиш можливо».

Володимир ТУХЛЯН, Едита Штайн (св. Тереза Бенедикта від Хреста): від атеїзму до святості // СЛОВО №2 (70), червень-серпень 2017